

CURRENT STYLISTIC TRENDS IN UKRAINIAN MUSIC CREATION ON THE THEME OF WAR

СУЧАСНІ СТИЛЬОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ МУЗИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ НА ВОЄННУ ТЕМАТИКУ

Shakirov V.A. / Шакіров В.А.

postgraduate student of specialty 034 Culturology /

аспірант спеціальності 034 Культурологія

ORCID: 0009-0005-9992-475X

Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano – Frankivsk, Shevchenko St., 57,76018

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника,

Івано – Франківськ, Шевченка, 57,76018

Анотація. У статті розглядається розвиток музичної творчості на воєнну тематику з ракурсів виявлення стильового базису у композиторській творчості різних жанрів та його розвитку в руслі різних стильових тенденцій, котрі зумовлені історичними подіями та динамікою розгортання музичного мистецтва.

Ключові слова: воєнна тематика української творчості, духовний потенціал України, пісенна творчість, трагічно-патріотичні архетипи.

Вступ.

Оспівування краси і сили рідної землі, її невтомних трударів і відважних захисників, возвеличення цінностей, почуттів чи й сумнівів людини і у її повсякденному бутті, і в осмислення одвічних законів – теми, що споконвіку надихають на творчість виразників духу кожної нації і кожного покоління. У різні часи й епохи, в різних соціальних і політичних умовах їх артистичне представлення надихало нації на створення основ власних культур, суспільну розбудову, плекання традицій та їх животворче оновлення. Наскільки відрізнялись індивідуальності митців, настільки різними були ці традиції, настільки й різні історичні умови породжували відмінну мету між артефактами фольклорного мистецтва чи авторських творів. Органічною частиною цього спадку є музичні скарби, присутність яких відчутна навіть у трипільських орнаментах чи скіфському золотолитті. Збережений українцями прадавні і пізніші пласти національного фольклору у їх феноменальній для інших земель і країн цілісності втілює безліч аспектів національного духу.

Водночас хронологічно дистанційований погляд виявляє в цьому велетенському масиві своєрідні сконцентровані зони, що по мірі їх формування

і накопичення у тих чи інших середовищах отримували свої назви. Вже у їх межах формувалися групи, що часто ставали аналогом загальної системи літературно-поетичної чи поетично-музичної творчості. Музичний компонент посилював і відтінював особливості кожної з них і разом з цим поглиблював зв'язки з національними джерелами. А кожна епоха додавала нові й нові ракурси цьому величому плину, що визначається зараз як ускладнення і розманітнення образно-тематичної і жанрово-стильової системи в межах кожного з пластів або історичних періодів.

Основний текст.

Закономірно, що оборона свого краю як свого дому, права на свободу сповідувати власну віру і цінності, та й, врешті, права вільного дихання і власної гідності так само з давніх давен спонукали музично і поетично обдарованих людей звертатися до національно-визвольної чи воєнної тематики. Це констатовано, зокрема, у багатьох системних фольклористичних та етнографічних дослідженнях, у виданнях української пісенності популярної тематики чи фундаментальних тематичних чи жанрових корпусах, авторських і колективних історіях української музики тощо. Так, у розділі «Думи» в одному з томів виданої науковцями Національної академії наук України «Історії української музики» природно наголошено на значенні національного словесно-музичного епосу як одного з найвидатніших духовних надбань [1]. Зокрема презентовано їх концепцію як щільно пов'язаного «з добою Козаччини і національно-визвольними війнами XV–XVIII ст. проти іноземних загарбників... Тогочасні події набрали широкого міжнародного резонансу, адже козацтву вже в ті далекі часи судилося відіграти важливу роль оборонного щита для Східної та Західної Європи в боротьбі з Османською імперією і показати міць у національно-визвольній війні...» [2]. Цю концептуальну тезу підтримав Анатолій Іваницький у іншому розділі цього ж видання – «Козацькі пісні»: «Козацтво перетворилося на грізну збройну силу, яка стала головним знаряддям боротьби українського народу проти нападників і визискувачів» [3].

Багато тогочасних ідей, метаформ, порівнянь і символів були перенесені в

творчість ХХ століття. Так, львівська фольклористка Оксана Кузьменко зазначила, що пісенність січових стрільців, передусім – марші і гімни, а пізніше пісні-переробки з давніх балад були наснажені ідеєю незалежності: «У кожній стрілецькій пісні – чи то у маршовому жанрі чи гімні бачимо ідею незалежності» [4]. Вона зауважила присутність у січово-стрілецькому пласті наявність важливих для нації міфів і архетипів, що надихали до героїки. Серед них відзначено міф про Велику Україну: «Для них Велика Україна – це був великий міф. Більшість з них не бачили ніколи ні цієї землі, ні людей, ні ландшафту, ні природи. Величний образ виняткової землі для них був утілений зокрема через козацьку пісню. Лідери передвоєнного січово-стрілецького руху, парамілітарних молодіжних товариств опиралися на традиції української старовини та Великого Лугу, на потужний фольклорний образ козацької слави. Фактично, вони оживляли і переносили козацьку історію в сучасне» [5]. Окремо треба зазначити про присутність таких героїко- чи трагічно-патріотичних архетипів і символів у вокальній (сольній, ансамблевій та хоровій) і в інструментальній музиці всього ХХ століття.

Аналогічні феномени і процеси спостерігаються у музичній творчості на воєнну тематику перших десятиліть ХХІ століття, що було зумовлено об'єктивними історичними й суспільними процесами, індивідуальною реакцією на них і запитом в широких колах української громадськості. Закономірно, що в русло розробки воєнної тематики увійшли не тільки вищезазначені жанри, а й зразки масової музичної творчості. Відповідно відзначається увага до цієї ніші в українській культурі з боку журналістів та вчених різного профілю, які висвітлюють різні аспекти творчості і виконавства у її межах. На сьогодні численні сторінки профільних журналів (зокрема, в проекті «Музика : український інтернет-журнал») та регіональних публіцистичних й інформативних проектів присвячені відповідній проблематиці. З'являються навіть рідкісні фахові публікації у спеціалізованих журналах і колективних монографіях (наприклад, розділ «Від музики Майдану до музики війни: український феномен» доктора мистецтвознавства Віолети Дутчак) [6].

Особливо важливо відзначити, що 2019-го року у світовому науковому просторі з'явилася фундаментальна праця «A War of Songs: Popular Music and Recent Russia-Ukraine Relations», створена колективом іноземних науковців – Арве Хансеном, Андреєм Рогачевським, Інгваром Стеінхольтом і Давідом-Емілем Вікштрьомом [7]

Досліджуючи українську музичну творчість на воєнну тематику в її історичній динаміці необхідно виявляти, систематизовувати та вивчати наукову і науково-популярну літературу з метою формування теоретичної бази, де відображені аспекти громадсько-суспільної резонантності різних образно-тематичних аспектів музики воєнного часу сьогодення. Обрана проблематика потребує залучення ширшого соціоісторичного контексту, в рамках якого виявляється можливим виявити особливі прикмети національної музичної культури як в загальному, так і в окремих жанрах у цей історичний період. У цьому ключі дослідження музичної воєнної тематики на теренах України дозволяє окреслити, по-перше, витoki зародження інтересу і впровадження цього особливого інструменту в національну культурну панораму, по-друге, простежити шляхи та імпульси його поширення, по-третє, з'ясувати риси національно визначеної творчості українських митців

В епіцентрі дослідження опиняються: знакові виконавці досягнення яких вплинули на формування репертуару (у тому числі аудіо- і мультимедійного матеріалу), на мистецькі музичні проекти, представлені у творчій практиці масової музичної культури. Доцільно було б на основі аналізу періодики, а також представлених у інтернет-просторі інформаційних матеріалів проаналізувати напрями діяльності українських композиторів у сфері творчості на військову тематику. Багато авторських композицій вже є майже загубленими, або залишились тільки нотатки авторів, котрі пішли у Небуття. Тому систематизація творів, виявлення фактів і матеріалів творчих здобутків наших військових – піснярів створить об'єктивну панораму жанрово-стильових аспектів української музичної творчості на воєнну тематику.

Також варто дослідити музичні твори молодих композиторів сьогодення з

ціллю окреслити стильові тенденції та закономірності у обраній площині. Музичні твори військової тематики поєднують різноманітні сфери почуттів і переживань. Наприклад, у них зустрічаються найменші градації емоцій: від пафосно-патетичного, піднесено-активного до «стишеного», майже затаєного вияву (на межі медитативно-зображальної лірики) патріотизму. Часто поетичні основи містять виклад, котрий є характерним для авторських рефлексій або й пейзажної лірики. Трагедійні філософські узагальнення зі, знову ж таки, глибинною концентрацією на одвічних аспектах життя особистості, можуть бути поєднані зі щемливо-ностальгійною зображальністю природних або побутових картин або сугестивним повторенням тих чи інших образів чи поетичних виразів. Іноді застосовується прийом різкого моделювання від однієї «картини» до іншої, від одного ракурсу до цілком протилежного. Отже виникає складна система внутрішніх і зовнішніх узгоджень, комунікативність якої складно диференціювати за тими чи іншими жанровими константами.

Важливо обумовити, що *музична творчість на воєнну тематику істотно відрізняється від військової музики, як особливого виду музичної творчості. Важливо здійснювати аналіз взаємозалежності, збереження і оновлення національній традицій у обраній сфері з метою висвітлення суспільно-громадських і мистецьких запитів та осмислення особливостей побутування творів на військову тематику в ужитковій та концертній практиці*

Висновки.

Музична творчість, котра присвячена воєнній тематиці і створена на основі літературних джерел, у яких виринають ті чи інші ракурси воєнного лихоліття, є важливою складовою культури і мистецтва, без перебільшення, всіх відомих на сьогодні націй. Проте дослідження їх мистецької специфіки, жанрової варіативності, навіть взаємозв'язків між поетикою вербальної образності та музичною семантикою, причин своєрідного суспільного «центрування» або вибору таких текстів для музичного переінтонування тощо на сьогодні щойно починають виходити за межі вивчення творчості окремих композиторів та взаємодії музикантів і авторів поетичних текстів. Теоретичні концепції при

цьому зосереджені довкола історичних аспектів такої тематики, взаємозв'язків із фольклором та безпосереднім середовищем. При вивченні зазначених питань розуміння належності такого роду опусів до значного метажанрового утворення потребує осмислення загальних причин і конкретних поштовхів, що впливають на визначення твору як зразка воєнної тематики із наявним специфічним мистецьким комплексом виразових засобів. Основою для такого аналізу прикладів новітньої музично-поетичної творчості є взірці і моделі, котрі створені українськими композиторами на різних історичних етапах ХХ століття. Вивчення сучасних стильових тенденцій в сучасній українській творчості на воєнну тематику привнесе нову вагому інформацію в українську і світову музикознавчі сфери і цим піднесе комплексне розуміння розкриття закладеного в музиці духовного потенціалу України, розширить розуміння мотивацій і сприятиме ширшому осмисленню концепцій національної музичної творчості на сучасному етапі. Окреслить диференціацію стильових тенденцій у відповідній тематичній сфері.

Проте, на сьогодні те розмаїття і багатство музичної творчості й виконавства, що охоплює різні, часто контрастні стильові тенденції і не менш широке жанрове коло, не отримало комплексного наукового висвітлення в українському мистецтвознавстві й музичній культурології. Це зумовлює актуальність пропонованої теми і суспільну затребуваність у її подальшому висвітленні.

Література:

1. Грица С. Й. Думи. Історія української музики: У 7 т. Т. 1. Кн. 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Народна музика. Київ, 2016. С. 190.
2. Грица Софія Йосипівна. Фольклор у просторі та часі (Вибрані статті). — Тернопіль: "АСТОН", 2000. — 228 с. ISBN 966-7692-23-х
3. Іваницький А.І. Козацькі пісні. Історія української музики: У 7 т. Т. 1. Кн. 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Народна музика. Київ, 2016. С. 255.
4. Оксана Кузьменко про війни у творчості народу. *ZAXID.NET*. 2023.

19 лютого. URL :https://zaxid.net/statti_tag50974/

5. Оксана Кузьменко Як війна, неволя, травма відображаються у фольклорі.. suspilne.radio.1 жовтня 2025.

6. Dutchak V.H. From the music of maydan to the music of war: Ukrainian phenomenon. Від музики Майдану до музики війни: український феномен. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. P. 716–725. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-86>

7. A War of Songs: Popular Music and Recent Russia-Ukraine Relations. By Arve Hansen, Andrei Rogatchevski, Yngvar Steinholt, and David-Emil Wickström. Soviet and Post-Soviet Politics and Society, 203. Stuttgart: ibidem-Verlag, 2019. Distributed by Columbia University Press. 247 pp.

Abstract. *The article examines the development of musical creativity on military themes from the perspective of identifying the stylistic basis in the compositional creativity of various genres and its development in line with various stylistic trends, which are determined by historical events and the dynamics of the development of musical art.*

Keywords: *military themes in Ukrainian creativity, spiritual potential of Ukraine, songwriting, tragic-patriotic archetypes.*